

УДК 304(4-672EU)

DOI 10.5937/spm84-48855

Приказ

Јован Берић*

*Институт за политичке студије,
Београд*

**СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА
ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ:
ПОДРУЧЈА И ПРИСТУПИ****

Наталија Перишић. 2021. *Социјална политика Европске уније: подручја и*

приступи. Београд: Факултет политичких наука, Чигоја штампа, 272 стр.

„Социјална политика Европске уније: подручја и приступи“ је књига проф. др Наталије Перишић, редовне професорке на Факултету политичких наука у Београду, која је научно-истраживачки рад посветила темама из области социјалне политике. Ова књига представља резултат вишедеценијског бављења проблематиком социјалне политике Европске уније, које је проф. Перишић започела писањем дипломског рада на тему „Социјална права радника у Европској унији”.

Према речима ауторке ова књига представља наставак разматрања изнетих у књизи проф. др Дренке Вуковић „Социјална политика Европске уније”, која је и утемељивач ове дисциплине на Факултету политичких наука (11). У том контексту изазован задатак да се представе нова сазнања из различитих подручја социјалне политике заједно са њеним развојем на нивоу Европске уније, а да при томе не дође до преклапања, проф. Перишић превазилази заузимајући

* Имејл-адреса: jovan.beric@ips.ac.rs.

** Рад је настао у оквиру научноистраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

* Овај рад је примљен 22. јануара 2024. године, а прихваћен на састанку редакције 26. марта 2024. године.

другачији приступ приликом креирања структуре ове монографије и изношењем великог броја савремених података.

Кроз ову књигу ауторка аргументовано и прегледно прати нит социјално-политичких аспеката различитих докумената која су утицала на креирање социјалне политике на нивоу Европске уније, као и импликација које су она имала на политике националних држава у оквиру различитих подручја социјалне политике. Током анализе јасно се адресира интеракција између социјалне и економске политике, која се разликује у оквиру различитих држава чланица што је условило двосмерни утицај. Како проф. Перишић износи „утицаји су двосмерни – не само да Европска унија својим активностима утиче на националне социјалне политике, већ су комунитарне активности (...) умногоме условљене националним социјалним `оквирима`” (9), те она представља резултат интеракције и компромиса између различитих актера. Иако регулациона политика заузима велики део разматрања, што је и разумљиво с обзиром на обимност регулативе на нивоу ЕУ и њену важност за разумевања појединих сегмената, посебан допринос и вредност овој монографији ауторка даје обогаћујући текст великим

бројем систематично изложених података, често исказаних у табелама, који су лако читљиви, што омогућава увид у фактичко стање на терену и олакшава праћење одређених трендова.

Књигу чине предговор и тринаест поглавља, која би се могла поделити у две веће целине и закључна разматрања која су представљена у оквиру тринаестог поглавља. Прву целину чине прва два поглавља у оквиру којих ауторка даје увод у општи контекст развоја социјалне политике Европске уније, њених институција, као и различитих процеса који су се одвијали у оквиру ЕУ, док је друга целина посвећена различитим подручјима социјалне политике.

Прво поглавље, уједно и најобимније, пружа читаоцу целовит и систематичан преглед *настанка и развоја социјалне политике Европске уније*. Подељено је у три целине. Започиње *хронологијом европских интеграција* почевши од приказа послератног контекста у Европи и оснивања Економске комисије за Европу у окриљу Уједињених нација 1947. године, која је „представљала први покушај стварања ближих економских веза између држава Европе” (16), преко потписивања уговора

у Паризу 1951. године којим је формирана Европска заједница за угаљ и челик, затим уговора у Риму 1957. године којим су формиране Европска економска заједница и Европска заједница за атомску енергију, па до потписивања Уговора о интеграцији 1965. године којим је извршена интеграције три заједница и створена Европска заједница њеним ступањем на снагу 1967. године. Ауторка у наставку приказује и анализира одређене проблеме који су се јавили током 70-их и почетком 80-их, али и обнову динамике у оквиру Европске заједнице након потписивања Јединственог европског акта 1986. године, те надоградњу исте кроз конституисање Европске Уније Уговором о Европској унији који је потписан у Мастрихту 1992. године, затим Уговором из Амстердама 1997. године, Нице 2001. и Лисабона 2007. године. Упоредо са приказом процеса формирања Европске уније хронолошки је приказиван и анализиран процес проширења, те се јасно може стећи увид у околности које су пратиле приступање различитих држава, али и иступање Велике Британије 2020. године. Током другог дела приказан је и анализиран институционални систем Уније са посебним фокусом на пет институција које су од посебног значаја за социјалну

политику. На крају првог поглавља, у оквиру треће тематске целине, ауторка поново хронолошки пролази кроз значајна документа Европске уније, али овај пут фокус усмерава искључиво на њихову социјалну димензију, те прати како се она развијала током година.

У оквиру другог поглавља *Европеизација националних социјалних политика* проф. Перишић нуди преглед и анализу различитих процеса (хармонизације, конвергенције и координације) који су се одвијали унутар Европске уније у области социјалне политике. Они се могу сврстати унутар терминологије европеизације, односно тежње да се уређење различитих сегмената социјалне политике приближи између држава чланица одређеном регулативном која би постајала на нивоу ЕУ. Занимљиво запажање које ауторка износи јесте да би „подобнији термин био еупеизација, с обзиром на то да се суштински односи на утицај Европске уније, а не Европе, на државе чланице” (62). Приступ координације, који је актуелан и данас, оличен у отвореном методу координације, као *soft* процедури дефинисан је на састанку у Лисабону 2000. године. Опште прихватање оваквог модела од стране држава чланица

узроковано је чињеницом да не производи обавезујућа дејства, већ даје смернице које се могу интерпретирати у складу са националном политиком и приоритетима држава чланица (60-61). Ауторка закључује да овакав модел „доприноси промени и диверзификацији актера комунитарне социјалне политике, као што промовише децентрализованост и одговара вођењу на више различитих нивоа, што је такође постало једна од карактеристика процеса креирања социјалне политике у ЕУ” (62). У наставку поглавља укратко су приказана основна одређења и подручја интервенције социјалне политике, да би се потом ауторка фокусира на диверзитет социјалних политика држава чланица и представљање социјалних модела који егзистирају у Унији. На основу тих модела и држава представника истих ауторка разматра како је стваран диверзитет приликом различитих кругова проширења ЕУ. На крају, ауторка објашњава како је дошло до промене у терминологији, од *европског социјалног модела* до *европске социјалне уније*.

Другу целину, која уједно представља и фокус ове монографије, чине наредних десет поглавља у оквиру којих се разматрају различита подручја

социјалне политике Европске уније и њених чланица. То су: *животни и радни услови; образовање и обуке; запошљавање; мобилност и миграције; породица; род; сиромаштво и социјално искључивање; старост, здравство и дуготрајна заштита; инвалидност*. С обзиром на то да овај формат не даје простора за представљање сваког од њих, у наставку ће бити приказана кључна запажања која проф. Перишић износи у оквиру тринаестог поглавља, које је посвећено закључним разматрањима.

На почетку, ауторка указује да је јасно профилисан комунитарни социјални режим одсутан и данас, те наводи да „два основна фактора која су утицала на уобличавање социјалне политике Европске уније јесу њено развијање у складу са потребама економије и подељене надлежности између Уније са државама чланицама” (251). Утицај ових фактора, како током историје ЕУ, тако и данас, у великом мери обликује њене основне карактеристике, које је ауторка сумирала у оквиру пет целина.

„Прво, развијање социјалне политике започето је и настављено у сенци економије и из потребе за подстицањем економског развоја на

територији данашње ЕУ” (251). Ова тврдња образложена је чињеницом да је ЕУ, пре свега, била заинтересована за обликовање регулативе која се односи на раднике. Поред тога, „инсистирање на парадигмама социјалне политике које су у својој суштини усмерене према економским циљевима, тј. ефикасности и исплативости” (251), поткрепљује претходну тезу. Стога, ауторка закључује да „ЕУ заступа макар меки неолиберализам у глобалним оквирима” (251).

Друга наведена карактеристика указује да социјална политика ЕУ није кохерентно и равномерно развијена у свим њеним подручјима. На пример, области попут пензија, здравства и заштите породице значајно се разликују у погледу обима обавеза и нивоа развијености у поређењу са секторима као што су радни услови, запошљавање, мобилност, образовање и обуке (252).

Трећа карактеристика упућује на „јасно одсуство тежње да социјална политика ЕУ замени националне социјалне политике” (252). ЕУ поставља оквире и лимите за одређене националне праксе које се разликују у оквиру различитих подручја, а детаљнија

регулација препуштена је државама чланицама.

Четврта карактеристика адресира да постоји „прихваћен дискурс вишестепеног владања, који указује на велики број актера који учествују у креирању социјалног режима ЕУ, са комунитарног и са националног нивоа, из јавног и из цивилног сектора” (253). То сугерише да је процес европеизације (или еупеизације) националних социјалних политика комплексан, те да се не одвија у једном смеру.

Као пету карактеристику ауторка износи да социјална политика ЕУ није статична, већ да се трансформише и прилагођава током времена под утицајем различитих изазова, као што су старење, миграције, пандемија, једнородитељске породице, итд. У том контексту, главни изазов у погледу креирања веће униформности социјалне политике на нивоу ЕУ, огледа се у чињеници да не постоји консензус између држава чланица око заједничког именитеља социјалне политике ЕУ. Поред тога, поставља се и питање да ли је значајно креирати социјалну политику на нивоу Уније. Одговор на ова запажања треба тражити управо у веома комплексној интеракцији

између другачијих парадигми и приступа које националне државе и различити актери заступају (253).

На крају, треба истаћи да током анализе различитих подручја социјалне политике ауторка конзистентно прво приказује како је то подручје регулисано на нивоу Уније, а затим осликава и анализира како су политике у оквиру ових области регулисане и имплементиране у оквиру држава чланица. Поред тога, поглавља су конципирана тако да се свако од њих може читати засебно, иако је читање књиге по предвиђеном редоследу препоручљиво јер се тако остварује шири увид и стиче целовитија слика о социјалној политици Европске уније и интеракцији између различитих подручја.

Овако уређена структура омогућава читаоцу лакше праћење текста које садржи обиље података (уговора, директива, препорука, докумената, статистичких података, итд.), чак и уколико нема детаљно предзнање из ове области. Имајући у виду да свако од горенаведених подручја може бити изучавано засебно као предмет монографије, ова књига представља одличан оквир за креирање шире и комплексније слике која би требало да

омогући боље разумевање проблема, утицај и преплитање између различитих секторских политика. Све наведено даје овој монографији уџбенички карактер и несумњив квалитет који треба да допринесе проширивању знања из ове области, те унапређењу јавних политика и практичних активности у Републици Србији. У том контексту, она може бити корисна како студентима социјалне политике и социјалног рада, тако и политичарима, стручним радницима и другим заинтересованим актерима, али и широј јавности која жели ближе да се упозна са овом облашћу, с обзиром на то да се кроз социјалну политику регулишу животни и радни услови људи. Како и сама ауторка износи ова књига представља тежњу да се развије интересовање за критичко разматрање различитих подручја социјалне политике, како на нивоу Европске уније, тако и у оквиру држава чланица, те да се кроз промишљање одређених предности и недостатака, као и последица имплементације истих у социјалну политику Србије, одржи „импулс за стварање солидарнијег, праведнијег и кохезивнијег друштва Србије” (11).